

Dr hab. Stanisław Chrobak prof. ucz.
Wydział Nauk Pedagogicznych
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Nikoli Antosik-Kot

Istota i znaczenie rodziny dorosłych dzieci z rodzin niepełnych – perspektywa biograficzna

przygotowanej

pod kierunkiem naukowym dra hab. Mirosława Kowalskiego, prof. UZ

Podstawą do napisania recenzji jest uchwała nr 019/2026 z dnia 11 lutego 2026 roku r. Rady Dyscypliny Naukowej Pedagogika Uniwersytetu Zielonogórskiego.

W ostatnich latach życie rodzinne przechodzi określone zmiany, o różnym natężeniu w różnych krajach, a między innymi: zmienia się model życia rodzinnego, obserwuje się większą częstotliwość rozwodów i ponownego wchodzenia w nowe związki, niekoniecznie małżeńskie. W wielu rodzinach małżonkowie są nieobecni w domu z uwagi na charakter wykonywanej pracy, wielu doświadcza konfliktu związanego z pełnieniem określonych ról społecznych. Zmienia się poziom zaangażowania rodziców w proces wychowania, wzrasta liczba rodziców samotnie wychowujących potomstwo. Każda rodzina ma do spełnienia określone funkcje rozumiane jako systematyczne, permanentne działania zgodne z mniej lub bardziej uświadomianym celem (celami) i prowadzące do określonych skutków. Z perspektywy systemowej – jak stwierdza Mieczysław Plopa – funkcjonowanie rodziny jest związane z procesem jej rozwoju i stopnia jego efektywności. Efektywna rodzina to taka, w której ustalone wzory interakcji umożliwiają wykonywanie jej zadań za pomocą sposobów, które kształtują fizyczne, społeczne i psychiczne dobre samopoczucie członków rodziny. Nieefektywną zaś rodzinę charakteryzują takie wzory interakcji, które utrudniają jej zdolność do zarządzania podstawowymi zadaniami. Strategie stosowane przez nieefektywne rodziny zwiększają prawdopodobieństwo rozpadu rodziny lub niewłaściwego funkcjonowania jej oraz poszczególnych członków. W tym też kontekście przedmiotem badań w przedłożonej do oceny dysertacji jest „**postrzeganie istoty i znaczenia rodziny przez dorosłe dzieci z rodzin**

niepełnych (perspektywa biograficzna)” (s. 173). Nasze życie jest w całości włączone w szerszy kontekst życia rodzinnego, chociaż możemy mieć różną świadomość tego faktu. Uzasadniona wydaje się więc potrzeba spojrzenia na dzisiejszą rodzinę z szerszej perspektywy, uwzględniającej różnorodne uwarunkowania jakości życia rodzinnego w kontekście istoty i znaczenia rodziny dorosłych dzieci z rodzin niepełnych. Jest to problem istotny, aktualny i ważny społecznie.

1. Struktura formalna pracy

Praca składa się ze *Wstępu*, pięciu rozdziałów, *Zakończenia*, *Bibliografii*, oraz *Aneksu*. Cała praca liczy 304 strony. Bibliografia (całość na ss. 281-304) wskazuje, że Autorka dokonała rzetelnego studium literatury przedmiotu.

Pani mgr Nikola Antosik-Kot, mając na względzie problematykę rozprawy sformułowała trzy cele główne (s. 175): 1) cel eksploracyjny – zbadanie, jak narratorzy postrzegają istotę i znaczenie rodziny pomimo niepełności rodziny w dzieciństwie; 2) cel opisowy – przedstawienie oddziaływań niepełności rodziny w dzieciństwie na postrzeganie własnej rodziny dorosłych narratorów; 3) cel wyjaśniający – analiza i skonkretyzowanie schematów, które poprzez doświadczenie niepełności rodziny determinują rozwój społeczny i emocjonalny, w tym podejmowanie życiowych decyzji dotyczących rodziny.

Główny problem badawczy (s. 176) przedstawiony został w formie pytania, a mianowicie:

Jak dorosłe dzieci z rodzin niepełnych rozumieją istotę i znaczenie rodziny w dorosłości?

Na podstawie głównego problemu badawczego określono następujące problemy szczegółowe (s. 176-177):

I.1. Jakie doświadczenia z dzieciństwa narratorzy postrzegają jako negatywne, a które pozytywne? / Jaka jest retrospekcja dzieciństwa w perspektywie sytuacji rozwodowej i osierocenia? Jakie są doświadczenia narratorów?

I.2. W jaki sposób niepełność rodziny uwarunkowała poczucie tożsamości narratorów? / W jaki sposób narratorzy wyrażają subiektywną perspektywę w zakresie niepełności rodziny?

I.3. Jak niepełność rodziny przełożyła się na funkcjonowanie narratorów w sferze społecznej i emocjonalnej?

I.4. Jakie narratorzy mają oczekiwania wobec własnej rodziny w życiu dorosłym? / Jakie narratorzy mają oczekiwania wobec własnej rodziny, życiowe? Jakie są ich preferencje w zakresie postaw rodzicielskich?

I.5. Jaka hierarchię wartości przyjmują narratorzy będący dorosłymi dziećmi z rodzin niepełnych? / Jaka rolę odgrywają osoby znaczące w życiu narratorów w zakresie kształtowania ich tożsamości i systemu wartości?

I.6. Czy sytuacja związana z niepełnością rodziny narratorów powtórzyła się w ich życiu dorosłym? /W jakim stopniu niepełność rodziny uwarunkowała ich aktualną sytuację w sferze relacyjnej i rodzinnej?

W tym też kontekście, podsumowując analizę dotychczasowych badań na temat dorosłych z rodzin niepełnych, Autorka podkreśla, że specyfika funkcjonowania dorosłych z rodzin niekompletnych nie jest do końca odkryta. Dlatego też zaleca się kontynuację, czy nawet odświeżanie poznawczo-naukowo-badawczych koncepcji na ten temat, zwłaszcza w kontekście dzieci z rodzin osieroconych (s. 169). Dobrze się zatem stało, że pojawia się rozprawa doktorska przedstawiająca zarówno zagadnienia teoretyczne dotyczące wybranych aspektów współczesnej wiedzy o rodzinie, jak i badania empiryczne dotyczące rozumienia istoty i znaczenia rodziny przez dorosłe dzieci z rodzin niepełnych.

Struktura dysertacji jest typowa dla prac realizowanych w obszarze nauk społecznych i humanistycznych. Układ rozprawy doktorskiej jest przejrzysty. Badania (s. 182-183), w których wzięło udział 13 dorosłych dzieci z rodzin niepełnych (9 kobiet i 4 mężczyzn), rozpoczęte zostały w kwietniu 2025 roku i trwały do końca maja 2025 roku. W toku postępowania badawczego (zob. rozdział III) wykorzystano wywiad autobiograficzno-ekspercki. Wiek uczestników badania mieścił się w przedziale od 20 do 75 lat. Uczestnicy badania pochodzili z rodzin rozbitych (rozwidzionych) lub osieroconych. Dobór miał charakter celowy. W doborze kryterium grupy brano pod uwagę przede wszystkim strukturę rodziny pochodzenia narratorów, aktualny stan cywilny, w tym formę zaangażowania emocjonalno-partnerskiego, a także staż relacji partnerskiej. Dorosłe dzieci z rodzin niepełnych zamieszkują trzy różne województwa tj. śląskie, opolskie i dolnośląskie. Spotkania z narratorami przeprowadzano w dwóch formach: kontakt osobisty lub kontakt internetowy (za pośrednictwem aplikacji do organizacji spotkań online np. GoogleMeet). Wywiady narracyjne trwały od 60 do 180 minut, łącznie około 1200 minut. Wskazana przez Doktorantkę metoda jest właściwie dobrana do zbadania tytułowego zagadnienia. Drobną niekonsekwencją dotyczy natomiast stwierdzenia: „Metodą badawczą, która miała uczynić całościowe dopełnienie mego zainteresowania poznawczego w niniejszej dysertacji stanowiła metoda biograficzna. Zaś techniką jaką wykorzystano był wywiad narracyjny” (s. 176), zaś na s. 178: „zważając na problematykę i temat niniejszej dysertacji, to w toku postępowania badawczego wykorzystano wywiad autobiograficzno-ekspercki”.

2. Merytoryczna ocena pracy

Rodzina w czasach dzisiejszych znajduje się pod wpływem rozległych, głębokich i szybkich przemian społecznych i kulturowych. Staje przed ogromnym zadaniem wielostronnej adaptacji do nowych warunków społecznego współżycia w formującej się demokracji obywatelskiej, budowanej gospodarki rynkowej i współczesnej cywilizacji. Rodzina dobrze realizująca swe funkcje może stać się środowiskiem rozwoju, a rodzina dysfunkcyjna może stać się zagrożeniem rozwoju osobowego młodego człowieka. Słusznie zatem stwierdza Doktorantka, że „analiza treści merytorycznych i badawczych pozwoliła zauważyć różnorodność problemów skupiających się wokół rodziny. Zagadnienia, które miały służyć analizie wyników badań prezentowanych przez różnych autorów pokazały, że problemy dzieci, adolescentów i dorosłych są niejednoznaczne. Ponadto problematyka niepełności rodziny poddawana jest analizie w wielu kontekstach. A z racji tego, że jest to podstawowe środowisko opiekuńczo-wychowawcze w każdym społeczeństwie, to zachodzi potrzeba, aby badacze skupiali swoje rozważania na gruncie problematyki rodzinnej i aktualizowali dotychczasową wiedzę o wyniki badań własnych. (...) problematyka rodziny jest na tyle obszerna, że tylko aktualizacja badań, analizy i syntezy pozwolą nie popaść w sieć stygmatyzacji i przestarzałych sądów” (s. 6-7).

Dysertacja ma charakter teoretyczno-empiryczny. Podstawą przedstawionego projektu badań jest analiza literatury przedmiotu, zatem pierwsze dwa rozdziały mają charakter teoretyczny. W rozdziale pierwszym zatytułowanym: *Istota i znaczenie rodziny – analiza kategorii pojęciowych*, Doktorantka w czterech podrozdziałach przedstawia: I.1. Przegląd treści teoretycznych w kontekście wieloaspektowego rozumienia pojęcia rodziny; I.2. Typologię rodziny i charakterystykę poszczególnych struktur, w tym: charakterystykę poszczególnych typów rodzin pełnych i rodzin niepełnych; I.3. Zagrożenia społeczne i patologie w kontekście zmian w funkcjonowaniu modelu rodziny oraz I.4. Rodzinę jako element wartości życiowej – przegląd dotychczasowych badań. Rozdział pierwszy zatem poświęcony został analizie kategorii pojęciowych w zakresie istoty i znaczenia rodziny. Wraz z przemianami społeczno-kulturowymi zmienia się również obraz rodziny – jej model, funkcje, struktura. Rodziny są osadzone w szerszych granicach społecznych, ekonomicznych, religijnych, edukacyjnych czy politycznych systemów, dlatego jednoznaczne zdefiniowanie rodziny może stwarzać trudności. Słusznie zatem stwierdza Autorka, że w literaturze przedmiotu można doszukiwać się definicji rodziny o charakterze prawnym, socjologicznym, pedagogicznym, psychologicznym bądź teologicznym (s. 13). W różnorodności ujęć, coraz częściej pomija się wartościujące podejście do rodziny, gdzie jest ona rozumiana jako wyjątkowa wartość – a w zamian proponuje się wartości utilitarne i redefiniowanie

samemu rozumieniu rodziny. Powyższe rozważania doprowadziły Doktorantkę do stwierdzenia, że „przedstawiony przegląd dotychczasowych badań utwierdza w przekonaniu, że w opiniach badanych, niezależnie od zmiennych społeczno-demograficznych, jakie reprezentują, rodzina jako wartość nie traci na znaczeniu. Dowodzi to tym, że od zarania dziejów środowisko rodzinne jest niezmiernie ważną grupą społeczną” (s. 81). Pewien niedosyt pozostawia treść zawarta w: I.1. *Przegląd treści teoretycznych w kontekście wieloaspektowego rozumienia pojęcia rodziny*. Obszerny materiał źródłowy na temat rodziny może stwarzać trudności. Definiując zatem formalne cechy rodzin, wydaje się, że zasadne by było ujęcie tej problematyki w: socjologii, psychologii, pedagogice, teologii duchowości (pastoralnej). Ponadto dyskusyjne jest użycie sformułowań typu: „niebagatelnie” (s. 9); „prowadząc rozprawę” (s. 11); czy „monumentalnych rozważaniach” (s. 16). Natomiast, podana klasyfikacja wartości (s. 66), jest klasyfikacją, której autorem jest E. Spranger.

Rozwód, samotne rodzicielstwo i ponowne małżeństwo stały się znaczącymi wydarzeniami wielu współczesnych rodzin. Doświadczenie rozwodu często zapoczątkowuje serię późniejszych przejęć rozwojowych rodziny. W tym kontekście Doktorantka podejmuje rozważania mające na celu ukazanie: dorastania w rodzinie niepełnej/rozbitej/osieroconej (rozdział II), w którym omawia: II.1. Rozwód rodziców a kontekst psychospołeczny warunkujący funkcjonowanie dziecka w poszczególnych etapach kryzysu i w dorosłości; II.2. Śmierć bliskiej osoby a determinanty funkcjonowania dziecka; II.3. Samotne rodzicielstwo a rolę ojca/matki w rodzinie; II.4. Rolę dziadków w wychowywaniu dziecka – analiza problemu w kontekście relacji dziadków z wnukami i wymiany międzypokoleniowej. W rozdziale tym zawarty jest także: II.5. Przegląd wybranych wyników badań nad dorosłymi dziećmi z rodzin niepełnych. Treści zawarte w tym rozdziale wskazują, że w zaistniałej sytuacji dramatycznie zmienia się struktura systemu rodzinnego i co najmniej chwilowo rozrywa się rozwojowy „bieg” rodziny. Wiąże się to także z doświadczeniem wyjątkowych napięć stresowych, lęku, samotnego rodzicielstwa, czasu niepewności i wewnętrznego niepokoju dla dzieci. Role męża i żony zanikają, ale nowe jeszcze nie zostały ustalone. Bliscy mogą stanowić źródło wsparcia, ale oni też mogą być dodatkowym źródłem stresu. Zasadne jest zatem stwierdzenie mgr Nikoli Antosik-Kot, że „wartością jest bezsprzecznie rodzina i mimo że, wokół tej komórki społecznej występuje wiele sprzeczności, trudności i wątpliwości, to właśnie ona jest najbardziej pożądaną kwestią egzystencjalną” (169). Drobną uwagą natomiast, dotyczy przedstawiania analiz czy wyników badań bez bezpośredniego odwołania się do autora (np. s. 93, 94, 96-97; 100-101, 106, 135), czy też konstrukcji zdań, np. s. 146: „Czynne uczestnictwo w życiu dziecka jest determinantą dobrostanu wnuków”.

Analiza danych uzyskanych w badaniu – rozdział czwarty i piąty – posłużyła do zrealizowania zamierzonego celu badawczego i odpowiedzi na pytanie: Jak dorosłe dzieci z rodzin niepełnych rozumieją istotę i znaczenie rodziny w dorosłości? Treści zawarte w tych rozdziałach dotyczą weryfikacji sformułowanych w dysertacji problemów szczegółowych, a więc: Rozumienia istoty i znaczenia rodziny przez dorosłe dzieci z rodzin niepełnych; Retrospekcji dzieciństwa w perspektywie sytuacji rozwodowej i osierocenia. Pozytywne i negatywne ujęcie doświadczeń; Determinantów wychowania w rodzinie niepełnej a funkcjonowania narratorów w sferze społecznej, emocjonalnej i relacyjnej w dzieciństwie i dorosłości; Oczekiwania dorosłych dzieci z rodzin niepełnych wobec własnej rodziny, partnera życiowego i preferowanych postaw rodzicielskich; Osób znaczących w kształtowaniu tożsamości i systemu wartości dorosłych dzieci z rodzin niepełnych oraz ujęcia niepełności rodziny z subiektywistycznego punktu widzenia narratorów. Wyniki badań przeprowadzonych przez mgr Nikolę Antosik-Kot wskazują, że:

a) narratorzy odczuwają „głód potrzeb” w dorosłym życiu. Spowodowane jest to właśnie brakiem zaspokojenia tychże potrzeb w dzieciństwie, a w konsekwencji dorosłe dzieci z rodzin niepełnych gorliwie starają się je osiągnąć w dorosłości;

b) niezależnie od trudnych doświadczeń w rodzinie naturalnej, zaobserwowanych lub przyjętych negatywnych wzorców relacyjnych i zachowań, dorośli pochodzący z rodzin niekompletnych, rodzinę uważają za najważniejszą wartość w ich życiu. Narratorzy zwracają również szczególną uwagę na relację z partnerem, z którym rozpoczynają, a potem kontynuują wspólne budowanie tej grupy społecznej jaką jest rodzina. Relacja z partnerem/małżonkiem stanowi warunek konieczny tworzenia i funkcjonowania wymarzonej rodziny badanych;

c) rodzina dla dorosłych dzieci z rodzin niepełnych jest najważniejsza i stanowi synonim poczucia bezpieczeństwa, stabilizacji, bliskich relacji, wzajemnego wsparcia i rozmowy;

d) dorosłe dzieci z rodzin niekompletnych akcentują w wywiadach takie kwestie jak: zamykanie etapów życiowych, stygmatyzację dorosłych dzieci z rodzin niepełnych ze strony społeczeństwa, wpływ sytuacji z dzieciństwa na ich życie, negatywne i pozytywne aspekty monoparentalności;

e) historie dorosłych dzieci z rodzin niepełnych prezentują zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty dzieciństwa i adolescencji w rodzinie pochodzenia. Niestety narracje wskazują także, że badani naznaczeni są trudnymi doświadczeniami;

f) sytuacje dezorganizujące życie rodzinne, w tym monoparentalność mogą w różnorodny sposób kształtować funkcjonowanie dzieci w sferze społecznej, emocjonalnej i relacyjnej, a każdy we własnym zakresie musi „przepracować” ten problem i dokonać reorientacji dotychczasowego stylu życia;

g) interpretacja wyników pozyskanych z materiału badawczego pozwoliła sformułować Doktorantce wnioski, które odnoszą się do oczekiwań badanych względem ich własnej rodziny i partnera życiowego, a także preferencji dotyczących postaw rodzicielskich.

Przedstawiając wnioski ogólne, mgr Nikola Antosik-Kot stwierdza, że „opowieści narratorów pozwalają wydobyć głębię i przekazać namiastkę aksjologicznego systemu wartości człowieka” (s. 186). Należy zwrócić także uwagę na fakt, iż „poznanie istoty i znaczenia rodziny w perspektywie dorosłych dzieci z rodzin niepełnych pozwoliła bliżej przyjrzeć się zagrożeniom wynikającym z niekompletności rodzinnej” (s. 279). Zatem, poszerzanie wiedzy na powyższy temat ma swoje głębokie racje teoretyczne, ale też i praktyczne. Przedstawione wnioski związane są z szeroko rozumianą praktyką wychowawczą, prewencyjną jak i terapeutyczną a tym samym mogą umożliwić podjęcie odpowiednich oddziaływań doradczo-terapeutycznych.

3. Wnioski i dyskusje

Rodzina jest filarem społeczeństwa. To, co prywatne ściśle łączy się z tym, co publiczne. To, co „wyrasta” z relacji międzyosobowej, znajduje swe odniesienie w szerszej społeczności. Zmieniają się także wyzwania, przed którymi staje rodzina. Wszystkie rodziny powinny sprzyjać rozwojowi tożsamości zarówno każdego członka rodziny, jak i rodziny jako całości. Obserwacja reakcji narratorów – jak stwierdza pani mgr Nikola Antosik-Kot – którzy opowiadają o swoich trudnych i pięknych życiowych wydarzeniach, sytuacjach lub wątkach, pozwala badaczowi wysnuć wnioski o stosunku narratora do własnych wspomnień. Bezcenną wartością narracji jest to, że badacz może współodczuwać przeżycia razem z badanym, przenieść się w pewnym sensie w jego historię. Niektórzy narratorzy zauważyli, że wywiad narracyjny można porównać w pewnym stopniu do „terapii za darmo”, „wygadaniu się przyjaciółce”. Wspomnienie różnych sytuacji życiowych przez badanych wywołało wiele emocji takich jak gniew, żal, smutek, ból, szczęście, radość. Podczas wywiadów pojawiały się momenty łez, wzruszeń, ale również gorzkich i wulgarnych określeń. To wszystko, co wyłoniono podczas narracji i składa się na materiał badawczy pozwoliło przekazać to wszystko co poznawczo jest niezmiernie interesujące (por. s. 6). W tym też kontekście dysertacja stanowi istotne – z punktu widzenia naukowego oraz społeczno-edukacyjnego – opracowanie stanowiące niezaprzeczalny wkład Autorki w poszerzenie pól badawczych we współczesnych naukach społecznych. Dysertacja jest spójna, logiczna, poszczególne jej fragmenty stanowią samodzielne całości i jednocześnie ich treść się dopełnia.

W konkluzji wszystkich analiz Doktorantka stwierdza, iż: „interpretacja zgromadzonego i przedstawionego materiału empirycznego ma charakter otwarty, co oznacza, że zakres zainteresowania poznawczo-badawczego może być szeroki, różnorodny, a nawet interdyscyplinarny” (s. 279), a w tym kontekście warto także zwrócić uwagę na:

- 1) zastosowanie przez mgr Nikolę Antosik-Kot perspektywy (metody) narracji biograficznych. Każdego narratora wyróżnia inna, jednostkowa i zarazem wyjątkowa historia. „Dlatego też mając na względzie problematykę rozprawy, to owe podejście pozwoli «wejść» w doświadczenia narratorów i wydobyć z nich głębię oraz to co poznawczo intrygujące” (s. 171). Zatem wybór metody narracji pozwolił na poznanie uniwersalnych i specyficznych warunków ludzkiego doświadczenia, poznanie losów życiowych, rozwoju tożsamości badanych jednostek oraz na uwarunkowania występowania tychże faktów, zjawisk i procesów. Uzasadniona wydaje się więc potrzeba spojrzenia na dzisiejszą rodzinę z szerszej perspektywy, uwzględniającej różnorodne uwarunkowania jakości życia małżeńskiego i rodzinnego;
- 2) przeprowadzone przez mgr Nikolę Antosik-Kot analizy prowadzą do stwierdzenia, że rodzina jest jedną z wartości kluczowych. Człowiek, szczególnie młody, potrzebuje rodziny jako wzoru, punktu odniesienia, by doświadczając chaosu codzienności nie zatracił oceny realnej rzeczywistości i poczucia wpływu na bieg własnego życia. Zmiany społeczno-kulturowe, obyczajowe, ekonomiczne, polityczne, światopoglądowe wywołują głębokie przeobrażenia także w rodzinie. „W niniejszym studium empirycznym zauważa się – podkreśla Doktorantka – że badani, którzy doświadczyli niekompletności w rodzinie pochodzenia sytuują wartość rodziny w najwyższej hierarchii wartości życiowych. Narratorzy opowiadając o istocie i znaczeniu rodziny eksponują wartość wspólnoty rodzinnej i wsparcia rodzinnego” (s. 199);
- 3) literatura wykorzystywana przez Autorkę jest reprezentatywna dla podjętego problemu a wszystkie analizy i interpretacje umieszczone są w zakresie tytułowego problemu. Pomimo zmieniającej się natury współczesnego życia rodzinnego, różne dziedziny badań nad rodziną, wypracowały pewną liczbę pojęć, modeli, które pozwalają lepiej zrozumieć i interpretować dokonujące się zmiany. W tym też kontekście, walorem ocenianej rozprawy jest odniesienie wypowiedzi narratorów do współczesnych badań na ten temat. „Podejmując analizę i syntezę badań własnych – stwierdza mgr Nikola Antosik-Kot – nad istotą i znaczeniem rodziny w narracjach dorosłych dzieci z rodzin niepełnych, można zauważyć podobieństwo we wnioskach empirycznych z różnymi badaniami przytoczonymi w niniejszej dysertacji” (269);

- 4) autorskie badania przeprowadzone przez mgr Nikolę Antosik-Kot nie tylko poszerzają wiedzę teoretyczną z zakresu kontekstu życia rodzinnego, ale także prowadzą do wskazania rozwiązań praktycznych. Organizując tego typu działania należy kłaść nacisk i podkreślać, że historie dorosłych dzieci z rodzin niepełnych „prezentują zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty dzieciństwa i adolescencji w rodzinie pochodzenia” (s. 273), w narracjach podkreślają autorytet rodzica, który opiekował się nimi w okresie niepełności oraz rolę dziadków, którzy stanowili nieodłączną część ich dzieciństwa (s. 277), a także formułują wnioski, które odnoszą się do oczekiwań badanych względem ich własnej rodziny i partnera życiowego, a także preferencji dotyczących postaw rodzicielskich (s. 276). Rozumiejąc złożoność rzeczywistych przyczyn i problemów wpływających na stan emocjonalny, psychiczny i fizyczny dzieci i młodzieży, można przygotować i zaplanować skuteczną pomoc z zakresu profilaktyki, socjoterapii, psychoterapii czy oddziaływań doradczo-terapeutycznych;
- 5) aprobując i doceniając całość przemyśleń oraz rzetelność analiz, wskazane Doktorantce poniżej sugestie (sposrożeńia) stanowią głos w dyskusji i mogą sprzyjać dalszym dociekanom i badaniom w obszarze przedstawionego tematu. W tym też kontekście:
- pewien niedosyt pozostawia uporządkowanie i usystematyzowanie zebranego materiału. Na przykład na s. 186 Autorka stwierdza, że „W niniejszym podrozdziale podjęto analizę narracji dorosłych dzieci z rodzin niepełnych w kontekście rozumienia przez nich istoty i znaczenia rodziny”, a już kilka zdań niżej: „Zatem opowieści narratorów pozwalają wydobyć głębię i przekazać namiastkę aksjologicznego systemu wartości człowieka”;
 - w pracy występują niezręczności językowe np. typu: „niebagatelnie” (s. 9, 117, 140 i inne); „prowadząc rozprawę” (s. 11); „monumentalnych rozważaniach” (s. 16); „inicjator definicji patologii” (s. 53); „na świeczniku” (s. 127);
 - błędy w zapisach nazwisk – powinno być: E. Spranger (s. 66); H. Alexander (s. 112); E. Husserl (s. 179);
 - pogłębienia wymaga pojęcie rodziny (s. 16-17) w wymiarze duchowym (a raczej: teologii duchowości bądź teologii pastoralnej), a tym samym sięgnięcie szerszej literatury w tym obszarze a nie tylko do opracowań F. Adamskiego i J. Młyńskiego.
- Niewątpliwą zaletą rozprawy jest podjęcie problematyki badawczej i zgromadzenie nowego zbioru rezultatów. Podsumowując, doceniam włożony trud w przeprowadzenie samych badań, jak też dokonanie ich analizy.

4. Konkluzja

Biorąc pod uwagę walory poznawcze i naukowe recenzowanej dysertacji oraz dobrą argumentację, stwierdzam, że **rozprawa doktorska mgr Nikoli Antosik-Kot**, zatytułowana ***Istota i znaczenie rodziny dorosłych dzieci z rodzin niepełnych – perspektywa biograficzna***, spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2023, poz. 742). W związku z powyższym **wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Stanisław Chrobak

Warszawa, 27 marca 2026 r.